

УДК 341.1/8

DOI 10.33244/2617-4154.2(23).2026.48-55

А. В. Іванов,*кандидат юридичних наук,**доцент кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук,**Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського***A. V. Ivanov,***Candidate of Law, Associate Professor of the Department of Fundamental**and Branch Legal Sciences Mykhailo Ostrohradskyi Kremenchuk National University**email: vanovandrij183@gmail.com***ORCID 0000-0002-5934-6837;****А. А. Феміда,***здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,**Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського***A. A. Themida,***a student of the first (bachelor's) level of higher education,**Kremenchuk Mykhailo Ostrohradsky National University**email: vanovandrij183@gmail.com***ORCID 0009-0006-1253-2575**

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

THE ROLE OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN THE DEVELOPMENT OF GENDER POLICY IN UKRAINE'S SECURITY AND DEFENCE SECTOR

Стаття присвячена комплексному аналізу ролі міжнародних організацій у формуванні та реалізації гендерної політики в секторі безпеки та оборони України в умовах масштабної збройної агресії російської федерації та глибокої трансформації національної правової й безпекової системи.

Особлива увага приділяється нормативній, експертній, фінансовій та освітній підтримці з боку ключових міжнародних акторів: Організації Об'єднаних Націй (ООН), Організації Північноатлантичного договору (НАТО), Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) та Європейського Союзу (ЄС). Основним фокусом

Ця робота ліцензується відповідно до [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

© Іванов А. В., Феміда А. А., 2026

дослідження є механізми імплементації міжнародних стандартів у сфері гендерної рівності, зокрема резолюції Ради Безпеки ООН № 1325 «Жінки, мир, безпека» (*Women, Peace and Security*) та подальших резолюцій порядку денного WPS.

У статті визначено практичні результати впливу міжнародних організацій: розширення участі жінок у військовій службі та секторі оборони, створення інституту гендерних радників у Збройних Силах України, інтеграція гендерного компонента в систему військової освіти та професійної підготовки, а також прийняття й періодичне оновлення Національного плану дій з виконання резолюції 1325.

Водночас проаналізовано наявні проблеми та виклики імплементації гендерної політики: стійкість патріархальних культурних стереотипів, недостатній рівень гендерної обізнаності серед військового та цивільного персоналу, формальний підхід до виконання міжнародних зобов'язань, а також інституційні бар'єри, що обмежують реальну рівність можливостей.

Зроблено висновок, що міжнародні організації відіграють ключову каталізуючу роль у просуванні гендерної політики в секторі безпеки України. Подальше ефективне впровадження гендерного підходу вимагає не лише формальної імплементації міжнародних норм, а й подолання глибоких інституційних і соціокультурних бар'єрів, посилення моніторингу та забезпечення справжньої політичної волі на національному рівні.

Ключові слова: гендерна політика, сектор безпеки та оборони, резолюція 1325 ООН, *Women, Peace and Security*, НАТО, ОБСЄ, Європейський Союз, гендерні радники, євроатлантична інтеграція, Збройні Сили України.

This article offers a comprehensive examination of the contribution of international organizations to the formation and implementation of gender policy within Ukraine's security and defence sector under the conditions of full-scale Russian armed aggression and the ongoing deep transformation of the national legal and security architecture.

Special emphasis is placed on the normative, expert, financial, and educational assistance provided by the leading international actors: the United Nations (UN), the North Atlantic Treaty Organization (NATO), the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), and the European Union (EU). The central focus of the research lies in the mechanisms through which international gender equality standards – particularly UN Security Council Resolution 1325 “Women, Peace and Security” and subsequent WPS agenda resolutions – are being implemented at the national level.

The study highlights the tangible results of this international engagement: the increased participation of women in military service and defence institutions, the creation of the gender adviser institution within the Armed Forces of Ukraine, the integration of gender perspectives into military education and professional training systems, and the adoption and regular updating of the National Action Plan on the implementation of UNSCR 1325.

Simultaneously, the article analyses persistent challenges in the implementation process, including entrenched patriarchal cultural stereotypes, low levels of gender awareness among military and civilian staff, a predominantly formal approach to meeting international commitments, and institutional obstacles that hinder genuine equality of opportunity.

It is concluded that international organizations serve as crucial catalysts in promoting gender policy within Ukraine's security sector. However, the effective advancement of the gender mainstreaming approach demands not only formal compliance with international norms, but also the overcoming of profound institutional and socio-cultural barriers, enhanced monitoring, and sustained high-level political commitment at the national level.

Keywords: *gender policy, security and defence sector, UN Security Council Resolution 1325, Women, Peace and Security agenda, NATO, OSCE, European Union, gender advisers, Euro-Atlantic integration, Armed Forces of Ukraine.*

Постановка проблеми. Актуальність гендерної політики в секторі безпеки та оборони України зумовлена як внутрішніми трансформаційними процесами, пов'язаними з реформуванням сектору безпеки в умовах збройної агресії, так і потребою в імplementації міжнародних стандартів у сфері забезпечення прав людини та рівних можливостей. Інтеграція гендерного підходу розглядається як один із ключових елементів демократичного цивільного контролю над сектором безпеки, підвищення його ефективності та відповідності стандартам євроатлантичної інтеграції.

Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні організації, зокрема Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН), Організація Північноатлантичного договору (далі – НАТО), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (далі – ОБСЄ) та Європейський Союз (далі – ЄС), які забезпечують нормативні стандарти, експертну, фінансову та освітню підтримку реформ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями гендерної політики займалися численні як зарубіжні, так і українські науковці. Однак, незважаючи на досить значну кількість наукових досліджень з означеної проблематики, низка важливих питань залишається недостатньо вивченою. Особливої уваги потребує подальший аналіз імplementації гендерної політики в секторі безпеки та оборони України в умовах повномасштабної збройної агресії та активного процесу євроатлантичної інтеграції.

Серед зарубіжних дослідниць ключовий внесок зробили авторки, які аналізують взаємозв'язок гендеру, мілітаризму та політики безпеки. Зокрема, С. Енлоу послідовно доводить, що мілітаризм є глибоко гендерованим явищем, оскільки він відтворює та зміцнює традиційні гендерні ролі, де чоловіки є захисниками, а жінки – об'єктами захисту чи підтримки війни [1, с. 23]. К. Конн підкреслює, що ігнорування гендерного виміру суттєво обмежує ефективність безпекової політики, адже гендерно нейтральний підхід насправді маскує маскулінні норми, які домінують у сфері оборони та миру [2]. Д. Отто розглядає резолюцію 1325 як важливий «нормативний прорив» у міжнародному праві, оскільки вона вперше ввела гендерну перспективу в роботу Ради Безпеки ООН, хоча й зазначає обмеженість її реалізації на практиці [3, с. 122–123].

Серед українських дослідниць значну увагу питанню гендерної політики в секторі безпеки приділяє Т. Марценюк, яка акцентує увагу на практичних механізмах розширення участі жінок у Збройних Силах України та подоланні інституційних бар'єрів у секторі оборони. Зокрема, як координатор соціологічного дослідження, вона зазначає, що «...гендерна проблематика в громадсько-воєнних відносинах сьогодні займає важливе місце. Це викликано головним чином тим, що збройні сили перебувають у стані трансформації і для них втрачає своє значення фізична сила та агресія, традиційно

притаманні чоловікам. Це і є головним аргументом прибічників залучення жінок до воєнних структур. Другим ключовим аргументом є те, що жінки мають такі самі права та обов'язки як і чоловіки, з огляду на це їх участь у функціонуванні збройних сил має бути рівнозначною чоловічій» [4, с. 10]. Досліджуючи трансформацію гендерних ролей у військовій сфері, зокрема забезпечення гендерної рівності в ЗСУ та вплив війни на соціальні позиції жінок, Т. Марценюк зазначає, що «...серед успіхів слід зазначити про кроки із забезпечення гендерної рівності у військовій сфері на законодавчому рівні, поступове подолання явища вертикальної (більше жінок мають вищі військові звання) і горизонтальної (більше жінок на бойових спеціальностях) гендерної сегрегації у військовій сфері, відхід від патерналістської гендерної політики, надання формального доступу жінок до всіх бойових спеціальностей і до військової освіти» [5, с. 51]. Н. Романова своє дисертаційне дослідження присвятила розкриттю особливостей загальнотеоретичних і конституційно-правових засад забезпечення гендерної рівності в секторі безпеки й оборони в контексті імплементації міжнародно-правових стандартів у законодавство України, констатувавши важливість міжнародних організацій в утвердженні та забезпеченні фактичної гендерної рівності, недискримінації, безбар'єрності в секторі безпеки й оборони міжнародного універсального, регіонального, наднаціонального масштабів, підтримці політик держав на національному рівні. Приєднання України до міжнародно-правових актів у цій сфері зумовило ряд міжнародних зобов'язань, значно вплинувши на новелізацію національного законодавства України з питань гендерної рівності в секторі безпеки й оборони [6, с. 199].

Так, сучасний науковий дискурс як на міжнародному, так і на національному рівні підтверджує, що інтеграція гендерного підходу є важливим чинником підвищення ефективності сектору безпеки, посилення демократичного контролю над ним та успішної євроатлантичної інтеграції України.

Отже, інтеграція гендерного підходу в секторі безпеки та оборони України має не лише практичне, а й стратегічне значення. Вона сприяє формуванню більш інклюзивної та стійкої системи, здатної ефективно реагувати на сучасні виклики. Гендерна рівність у цьому контексті є не як формальна вимога, а як реальний інструмент підвищення ефективності, прозорості та довіри суспільства до інституцій безпеки. Подальший розвиток цієї політики потребує комплексного поєднання міжнародних стандартів із національними ініціативами, що дасть змогу Україні не лише зміцнити власну обороноздатність, а й утвердитися як держава, яка дотримується демократичних принципів і прав людини навіть у складних умовах воєнного часу.

Метою статті є аналіз ролі міжнародних організацій у формуванні гендерної політики сектору безпеки та оборони України, визначення практичних результатів і проблем її впровадження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключовим міжнародним документом у сфері участі жінок у процесах прийняття рішень з питань безпеки є резолюція Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй 1325 «Жінки, мир, безпека» (2000 р.) (далі – резолюції 1325) [7]. Ухвалена 31 жовтня 2000 року, ця резолюція стала першим в історії Ради Безпеки ООН документом, який визнав важливу роль жінок не лише як жертв конфліктів, але й як активних учасниць запобігання війнам, миротворчості та

постконфліктного відновлення. Резолюція визначає чотири основні напрями порядку денного «Жінки, мир, безпека»:

- забезпечення повноцінної та рівноправної участі жінок на всіх рівнях прийняття рішень у сфері запобігання конфліктам, миротворчості, миробудівництві та постконфліктному відновленні;

- захист жінок і дівчат від гендерно зумовленого насильства, зокрема сексуального насильства як тактики війни, а також забезпечення їхніх прав і безпеки в умовах збройних конфліктів;

- запобігання виникненню конфліктів і гендерно зумовленому насильству, інтеграція гендерної перспективи в системи раннього попередження та врегулювання криз;

- задоволення особливих потреб жінок і дівчат у постконфліктний період, сприяння їхній реінтеграції, економічній незалежності та участі в процесах відновлення суспільства.

Імплементация положень резолюції 1325 передбачає комплексний підхід, що охоплює активне залучення жінок до управління державою та сектором безпеки, розвиток гендерної освіти й підвищення обізнаності, створення інституту гендерних радників у структурах влади, збройних силах і правоохоронних органах, а також посилення механізмів контролю за дотриманням прав людини з урахуванням гендерної перспективи. Особливого значення набуває інтеграція гендерного компонента в національне законодавство, стратегії національної безпеки та програми післявоєнного відновлення.

НАТО реалізує політику «Жінки, мир, безпека», інтегруючи гендерний компонент у військові стандарти та підготовку персоналу. Альянс наголошує, що, крім критично важливої ролі, яку займають жінки в діяльності із забезпечення світу та безпеки, вони часто перебувають на передовій, коли йдеться про зусилля із підтримання стійкості суспільства, посередництва, реагування на кризи та конфлікти й розбудови світу. Цілковита, рівноправна, безпечна та значуща участь жінок в ухваленні рішень є вирішальною для виконання мандата НАТО, а також для миру й стабільності в євроатлантичному регіоні. Держави-члени НАТО Альянсу сприяють просуванню глобального порядку денного ЖМБ, інтегруючи цю політику як невіддільну складову цивільних і військових структур в усіх контекстах. Відповідальність за реалізацію глобального порядку денного ЖМБ покладено насамперед на уряди, які втілюють у життя національні плани дій, стратегії національної безпеки та оборони, а також зобов'язання перед більш широким колом міжнародних установ [8].

З метою виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2030 року Кабінет Міністрів України розпорядженням від 25 лютого 2026 року № 214-р затвердив Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2030 року (далі – Національний план дій).

У Національному плані дій враховано:

- досвід реалізації, результати досліджень та аналіз виконання Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 113 (Офіційний вісник України, 2016 р., № 18, ст. 748; 2018 р., № 72, ст. 2443), Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року, затвердженого розпорядженням

Іванов А. В., Феміда А. А. Роль міжнародних організацій у формуванні гендерної політики сектору безпеки та оборони України

Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1544 (далі – Національний план дій до 2025 року);

- аналіз нових викликів, спричинених збройною агресією російської федерації проти України;

- результати багатосторонніх консультацій з представниками органів державної влади, складових сектору безпеки й оборони, громадських об'єднань та міжнародних організацій.

Метою Національного плану дій є створення умов для забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті рішень та інтеграції гендерного підходу в державну політику з питань безпеки й оборони, протидії безпековим викликам, повоєнного відновлення, встановлення справедливого миру, посилення національної стійкості та системної протидії насильству за ознакою статі, сексуальному насильству, пов'язаному із збройною агресією [9]. Національним планом дій передбачено моніторинг стану його виконання за допомогою збору центральними органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями (військовими адміністраціями), іншими державними органами, залученими до виконання Національного плану дій, інформації про досягнення показників плану заходів за підсумками року та стратегічних цілей Національного плану дій, визначених планом проведення моніторингу стану виконання Національного плану дій, та її надсилання Нацсоцслужбі за результатами кожного року його виконання для узагальнення та подання Мінсоцполітики.

ООН та її структури, зокрема Структура ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (UN Women) і Програма розвитку ООН (ПРООН), сприяють реалізації Національного плану дій. Зокрема, ООН Жінки (UN Women) як структура ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок активно розвиває мережу гендерних радників у силових структурах України як частину імплементації резолюції РБ ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» та Національних планів дій з цього порядку денного. 2021 року в структурі Сухопутних військ Збройних Сил України вперше запровадили позаштатну посаду гендерного радника (радниці з гендерних питань).

На сьогодні в Збройних Силах України сформовано та активно працює мережа гендерних радників. Координацію на найвищому рівні здійснює радниця з гендерних питань Генерального штабу ЗСУ О. Григор'єва. Гендерні радники діють у структурах Сухопутних військ, оперативних командуваннях, родах військ і багатьох військових частинах. Їхня діяльність спрямована на забезпечення гендерної рівності, запобігання дискримінації та сексуальним домаганням, а також на створення комфортних умов служби для жінок-військовослужбовців.

ОБСЄ активно просуває гендерну рівність у політико-військовому вимірі та здійснює моніторинг дотримання прав людини, проводить гендерні аудити та надає експертну підтримку реформам сектору безпеки. Реалізує флагманський проєкт «WIN for Women and Men» («Жінки та чоловіки: інновації та мережі заради гендерної рівності»). Проєкт спрямований на посилення лідерства жінок у секторі безпеки, розвиток їхніх навичок і

створення мереж підтримки [10]. В Україні проєкт активно працює з 2021 року та фокусується на:

- підтримці жінок у Національній поліції України, Державній службі України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС), Збройних Силах України та інших силових структурах;
- проведенні програм менторства для жінок-поліцейських;
- розвитку лідерських якостей жінок у ДСНС та підтримці їхньої стійкості під час війни.

Європейський Союз інтегрує принципи гендерної рівності в процес євроінтеграції України, зокрема через План дій з гендерної рівності (Gender Action Plan III) [11]. Гендерна політика розглядається як невід’ємна складова демократичних реформ та умов отримання підтримки. Також фінансує ключовий проєкт разом з UN Women – Gender Equality Facility (GEF) («Разом до гендерної рівності: Україна та ЄС») [12], який офіційно розпочато 4 лютого 2026 року. Проєкт надає технічну допомогу уряду України для:

- інтеграції принципів гендерної рівності в усі сфери державної політики, планування відновлення та розробку законодавства;
- розробки інструментів гендерного мейнстрімінгу на центральному та місцевому рівнях;
- прискорення гендерно-відповідальних реформ в напрямі до членства в ЄС.

У результаті впливу міжнародних організацій в Україні досягнуті такі зміни: розширено участь жінок у військовій службі, створено інститут гендерних радників, інтегровано гендерний компонент у систему військової освіти й ухвалено Національний план дій щодо виконання резолюції 1325.

Незважаючи на досягнення, залишаються такі проблемні аспекти: наявність культурних стереотипів; недостатня обізнаність персоналу; потреба в системному моніторингу та формальний підхід до реалізації окремих норм, недостатнє фінансування запроваджених ініціатив.

Висновки. Міжнародні організації відіграють стратегічну роль у формуванні та реалізації гендерної політики сектору безпеки й оборони України. Їхній вплив проявляється не лише через фінансову та експертну підтримку, а й через запровадження нормативних стандартів, які визначають рамки гендерної рівності й інклюзивності. Завдяки імплементації цих стандартів вдалося підвищити рівень участі жінок у військових і правоохоронних структурах, що сприяє більш збалансованому та ефективному функціонуванню сектору безпеки.

Водночас подальший розвиток гендерної політики потребує системного подолання інституційних бар’єрів. Йдеться про потребу в зміні організаційної культури, усуненні дискримінаційних практик і створенні рівних умов для кар’єрного зростання жінок і чоловіків. Важливим завданням є також посилення механізмів контролю за виконанням гендерних стратегій та програм, щоб забезпечити їх реальну дієвість, а не лише декларативний характер.

У перспективі інтеграція міжнародних стандартів має бути доповнена розвитком національних інституційних механізмів, які враховуватимуть специфіку українського суспільства та умов воєнного часу. Це передбачає не лише формальне виконання вимог

міжнародних організацій, а й формування власної моделі гендерної політики, здатної забезпечити стійкість сектору безпеки та оборони. Такий комплексний підхід дасть змогу Україні не лише відповідати глобальним стандартам, а й створити ефективну систему, що сприятиме зміцненню демократичних засад і соціальної справедливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Enloe C. (2004). *The Curious Feminist: Searching for Women in a New Age of Empire*. Berkeley : University of California Press. С. 381. URL : https://biblioteca-alternativa.noblogs.org/files/2012/07/The_Curious_Feminist.pdf
2. Cohn C. (2004). Mainstreaming Gender in UN Security Policy: A Path to Political Transformation *Boston Consortium on Gender, Security and Human Rights Working Paper*. С. 185–206. URL : https://www.academia.edu/36546119/Mainstreaming_Gender_in_UN_Security_Policy_A_Path_to_Political_Transformation
3. Otto D. (2006). A Sign of “Weakness”? Disrupting Gender Certainties in the Implementation of Security Council Resolution 1325. *Michigan Journal of Gender & Law*, 13 (1), 113–175. («Нормативний прорив» / watershed. С. 122–123). URL : <https://repository.law.umich.edu/mjgl/vol13/iss1/4/>
4. «Невидимий батальйон»: участь жінок у військових діях в АТО (соціологічне дослідження) / за заг. ред. Т. Марценюк. К. : ФОП Клименко, 2016. 80 с. URL : https://uwf.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/nevydymy_batalion_ukr_full.pdf
5. Марценюк Т. Забезпечення гендерної рівності у Збройних силах України. *Empirio*. 2024. Т. 1, № 1. С. 44–54. URL : <https://empirio.ukma.edu.ua/article/view/298074/298229>
6. Романова Н. В. Забезпечення гендерної рівності в секторі безпеки і оборони: імплементація міжнародно-правових стандартів у законодавство України. URL : <https://surl.li/ciyhvs>
7. Резолюція Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй 1325 «Жінки, мир, безпека». 2000. URL : [https://docs.un.org/en/S/RES/1325\(2000\)](https://docs.un.org/en/S/RES/1325(2000))
8. Політика НАТО «Жінки, мир, безпека»: інтеграція гендерного компонента у військові стандарти та підготовку персоналу. URL : <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2024/07/10/nato-policy-on-women-peace-and-security-2024?selectedLocale=uk>
9. Національний план дій щодо виконання Резолюції 1325 «Жінки, мир, безпека» в Україні. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2026-%D1%80#Text>
10. Проєкт «WIN for Women and Men» («Жінки та чоловіки: інновації та мережі заради гендерної рівності»). URL : <https://www.winprojectosce.org/>
11. План дій з гендерної рівності (Gender Action Plan III). URL : <https://surl.li/qcvgrt>
12. Gender Equality Facility (GEF) («Разом до гендерної рівності: Україна та ЄС»). URL : <https://surl.li/aumbmz>

Дата надходження 16.04.2026

Дата прийняття 24.04.2026

Дата рекомендації 28.05.2026

Дата публікації 30.06.2026